

Anne Frank'en Egunkariko zatitxo bat

Euskeratzalteen itz bi:

Ez degu Anne Frank'en bizitzaren zeartasunik aipatu bearrik, EGAN-en irakurlerik geienak aspaldian jakifaren gainean daudelakoan baikaude. Neskaxa orren berri ez lelikean irakurleak naikoa luke lagun bati galdetzea, segur asko. Ez gera, bada, orretzaz mintzatuko. Badago, ordea, beste zerbait.

Egunkaria ezagutzen duan edonork galdera au egin lizaiguke: ea zergatik autatu degun, alegia, liburua osatzen duten ainbeste eskutitzen artean, autatu degun zatitxo au. Bai, zergatik autatu degu?

Ez da, noski, eskutitz ortan agertzen dan gertakizunaren dardaragatik, zati ori polizi-nobela bat bezela irakurri baliteke ere.

Ez eta ere irakurlea oso ta bizi Frank sendiaren bizi-lekuraño eramateko indarra daukaten atal batzuen "realismo"-agatik.

Ezta Anne'k Peter'i dion adixkidetasuma adierazten duten lerro xoragarriengatik ere.

Entzun. Gure arteko gutxik inoiz senditu degun aiñako bildurra, gorputzeko zain guztiak pil-pil jarriaz, ezur-mufietaraño sartu zaion ondoren, zer azaltzen digu Anne Frank'ek? Bere buruaganako errukia, etsipena, bizitzak ematen dion nazka? Ez orixe, besterik baizik: Jainkoagan duan fede aundia, gizonengan duan uste osoa, bizitzaren ezbear danak menderatzeko bere baitako fidantzi osoa, ara zer azaltzen digun ordu artantxe Israel'go alabatxo aukeratu onek. Bai egia dala San Mateo'k dakarrena: "Zorionekoak biotz garbiak, oietxek ikusiko dute Jainkoa ta!"

Orain badakizu, irakurle on, zergatik autatu degun zati au.

1944-gn jorrailaren II-an, asteartean.

Kitty maitea,

Buruan malluka ari zait odola, alegia, eztakit nundik asi.
Ostiralean (ostiral santuan) Monopolioan (1) jokatu genduan arra-

(1) Gizarteko jostaketa orietako bat dezute *monopolioa*.

tsaldean, bai ta larunbat-arratsaldean ere. Egun auek oso azkar eta batere berririk gabe igaro ziran. Igande-arratsaldean Peter, nik ala eskatuta, lauterdietan ni ikustera etorri zan, bostak eta laurdenetan aurreko sapaiera joan giñan, eta an seirak arte gelditu. Seiretatik zazpi ta laurdenak arte Mozart'en konzierto eder bat irratiz eman zuten, danen gañean "Kleine Nachtmusik" dalako orretzaz gozatu det. Musika ederra entzutean barru osoa mugimenduan jartzen zaidanezkero, ia ezin oi det saloian entzun.

Igande illunabarrean Peter ta biok aurreko sapaiera igo giñan eta, bigunki exeritzeko, gure gelan arkitzen ziran almoada batzuk eraman genituan. Jarri giñan kaja batean. Bai kaja bai almoada estutxoak ziran, beste kajaren batzuen kontra egonik, bata bestearen ondo-ondoan jarrita geunden. Muxi'k (2) laguntzen zigun, ezpaikunden orregatikan kontu-artzaillerik gabe.

Bat-batera, bederatziauk laurden gutxietan, txistu egin zigun Van Daan jaunak eta ea guk genduan Dussel jaunaren almoadetako bat galdetu. Biok saltoka jeiki, eta almoada, katua ta Van Daan'ekin jetsi giñan.

Almoada au zala-ta benetako iskanbilla sortu zan, Dussel'ek buruperako artu oi zuana sapaiera igo gendualako asarretu egin baitzan bera. Arkakosoak izango zituala bildur zan, eta almoada onexegatik bere aldiko zarata sortu zan. Peter ta biok, bengantza-gixaz, oera bi igurki (3) gogor sartu genizkion. Gertakizun onengatik amaika parre egin degu.

Gure pozak etzuan luzaro iraungo. Bederatzipeterdietan atea jo zuan Peter'ek eta eskatu zion aitari ea ingelesezko esaera zail batean lagundu nai zion. "Or ba-zegon mozorrokeria", Margot'i esan nion, "aitzakia bixta gorrian zegon". Arrazoi neukan: orduantxe sartzen ari ziran zenbait lapur almazen barrura. Demborarik galdu gabe bean zeuden aita, Van Daan, Dussel eta Peter; bitartean, Margot, ama, Van Daan anderea eta ni jarri giñan itxoitzen.

Bildurrak dauden lan emakumek izketa beste biderik ez dute; olaxe egin guk ere, bean zartako bat entzun-arte. Onen ondoren dana ixilik, errelojuak amarrak laurden gutxi jo zituan. Gu guztion aurpegitik kolorea joana zan, oraindik geldi geunden, naiz-eta bildurrak egon. Nun gelditu ote ziran gizonak? Zartako ura zer zan? Lapurrekin burrukan ote ziran ala? Amarrak, eskalleran pausoak; aita, zurbil ta urduri, sartu zan Van Daan jaunak jarraitzen ziolarik.

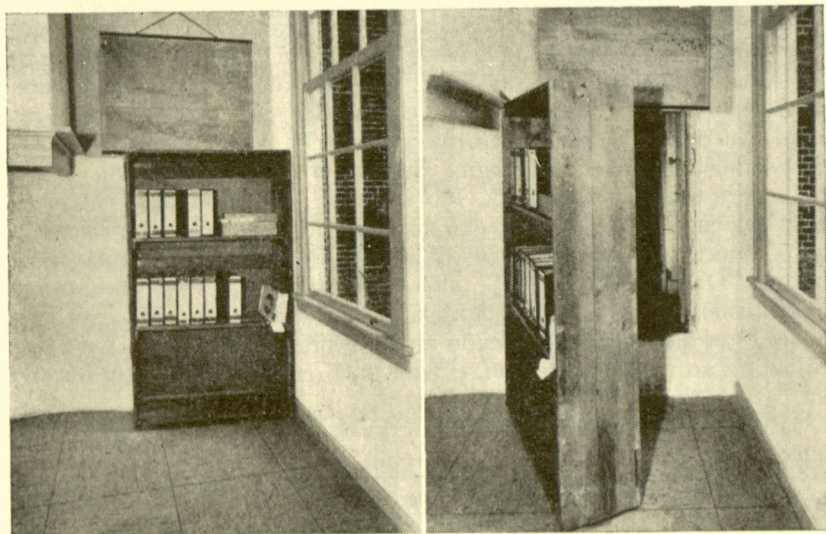
"Argia itzali, poliki-poliki igo, polizia etxera etorriko da-ta!"

(2) "Muxi" katuaren izena da.

(3) Zepilloa, alegia.

Etzan bildurrik izateko astirik, argiak itzaldu ziran; izan nuan txaketa bat artzeko dembora eta goian geunden. “Zer gertatu da, azkar kontatu gero!” Etzan ezer kontatzekorik, bean zeuden gizonak berriz ere. Amarrak eta amar arte etziran laurak igo, ordun bi zai gelditzen ziran Peter'en leio irikian, eskailburuko atea itxita zegoan, birakutxa (4) ere bai. Gauargia jerse batez estali ezker, ona zer kontatu zituten:

Peter'ek bi zartako gogor eskailburuan entzun zituan, eta jetsi zanean, almazeneko atearen ezkerreko aldeari ol aundi bat kendu ziotela ikusi zuan. Laisterka igota, sendiko kementsuei otsegin zien eta laurak batera jetsi. Almazenera sartu ziranean, lapurrak autsiketari ekiten zioten. Besterik gabe oju egin zien Van Daan'ek: “Polizia!”

Pauso laisterrak kampoan, lapurrak iges egin zuten eta. Poliziak zuloa ez nabaritzeko, ol uraxe bere tokian jarri zuten, baña kampotik ostikada gaitz batek berriz ere lurrera bota zuan. Orrenbesteko ausarkeriagatik arritu egin ziran gizonak, bai Van Daan'ek bai Peter'ek illerazi-grina beren baitan nabaitzen zuten; aizkorarekin Van Daan'ek lurra jo zuan gogor, ixilik gelditzen zan dana. Zuloa oltxoarekin estali nai zuten berriz ere. Traba! —Kampoan zeuden senar-emazte ba-

(4) Begira argazkian nola zeukaten antolatua beren gorde-lekuaren sarrera.

tzuk almazen guztia esku-argi baten dizdira zorrotzez zulotik zear argitu zuten. "Alajafia", marmarrean bota zuan gure gizonen batek eta... lenago poliziak baziran, orain lapur biurtu ziran. Ixil-ixilik igo ziran guztiak, ofizina ta sukaldeko ate ta leio danak iriki zituan Peter'ek, bai ta urrutizkifia lurrera bota ere eta, azkenik, laurok arkitu ziran ezkutatzeko ormaren atzean.

LENENGO ZATIAREN BUKAERA

Eskuargidun senar-emazteak poliziarri abisatu izango zioten, noski baño noskiago; igande-gaua zan, pazkoakoa, pazko bigarrean etzan iñor ofizinan egongo, orrexegatik ezin mugitu giñan astearte-goiz bitartean. Pentsa zazu, gau bi eta egun batean onelako bildurrean egon bear! Guk ezkenduan ezertxore pentsatu, illumpe osoan geunden, Van Daan andereak, bildurrak eraginda, argia erabat itzaldu baitzuan, zuzmurrean ari ziran abotsak, zalaparta bakoitzean "xxt, xxt", aitzen zan.

Amarterdiak, amaikak, otsik ez, aita eta Van Daan txandaka gureganatzen ziran. Orduan, amaikak eta laurdenetan, zerbait entzun zan bean. Gurean sendi guztiaren arnasa entzun zitekean, orrezaz kampaora ez genduan mugimendurik egin. Etxean, ofizinan, sukaldean, eta gero... gure eskallera pausoak. Iñork etzuan orduan arnasik entzuteko eran artzen, zortzi biotz lertzeko zorian zeuden, eskallera pausoak ta gero birakutxari astinketa bat. Ezin esan litekena da une onen larritasuna. "Orain galduak gera!", nion, eta Gestapo'k gau artantxe eramana ikusten nituan nik gure buruak. Birakutxari bi astinketa, gero zedoz erori zan, pausoak aldendu ziran, oraingoz salbatuak giñan. Ikara bat gu zear igaro zitzaigun, entzun nuan eztakit nungo ortz-karraska bat, iñork ere etzuan itzik atera.

Etzan ezer geiagorik entzuten etxean, baña argia piztua zegoan gure eskailburuan, birakutxaren aurrean ain zuzen ere. Kutxa orri zerbait nabaitu ziotelako ote zan ala? Polizia argia itzaltzeaz aaztu ote zan? Ori itzaltzera etorriko ote zan norbait oraindik? Mingaia askatu ziran, iñor etzegon etxean, bai-edo ate-aurrean zaintzalle bat.

Iru gauza bagenituan orain: zer gertatu ote zan buruaustek, bildurrezko dardarra, eta komuneratzeko bearra. Erradak sapaian zeuden, Peter'en lastozko papeloniziaz bakarrik baliatu gintezkean. Van Daan asi zan, gero aita, amak lotsa geiegi zeukan. Aitak ontzia gelara eraman zuan, an Margot, Van Daan anderea eta ni gogoz baliatu giñan orrezaz, azkenik amak ere zirt edo zart egin zuan. Ba-zan beti bat edo bat papel-eske, eskerrak nik sakelean ba-nuala.

Ontzia usai txarra zeriola zegoan, guztia zuzmurrean, nekaturik geunden. Amabiak ziran. "Lurrean etzan zaitezte, ba, eta lo egin". Margot eta neri almoada eta manta bana eman zitzaizkigun. Margot

janari-kutxatik tartetxo batean etzana zan, ni maiaren anka tartean. Lurrean usaia etzan orrenbesterañokoa, ala ta guztiz ere Van Daan andereak otsik gabe kloro puska bat ekarri zuan, bai eta orrezaz gañera legortzeko zapi bat ontzi-gañean jarri.

Berriketa, marmarra, bildur aundia, usai txarra, puzkarrak eta beti norbait ontzian; egizu lo, gero! Ordubiterdian alaere orren nekatur negon eta iruterdiak arte ezer ere ez nuan entzun. Van Daan andereak bere burua nere oiñean jarria zuanean, esnatu nintzan.

“Mesedez jazteko zerbait emaidazu!” eskatu nion. Zedozer eman zidan, baña ez neri galdetu zer, pijama gañerako artillezko prakak, jerse gorri eta gona beltz bat, galtzeta zuri batzuek eta zulatutako galtzerdi bat. Gero Van Daan anderea exeri zan aulkian, eta Van Daan jauna nere oiñean gañean etzan zan. Iruterdiak ezkeroz pentsatzen negon, oraindik dardarrean, orrexegatik ezin artu nuan lorik. Polizia etorriko zalakoan gertutzen ari nintzan. Orduan ezkutukoak gerala esan bearko, Holandar jatorrak badira, salbatuak gera, edo-ta-bestela N. S. B.-ekoak (5) badira, diruz erosi bear.

“Radioa ezkuta zazute, ba”, zion antsika Van Daan andereak. “Bai zera, labean jarriko degu”, erantzun zion Van Daan jaunak, “gu arkitzen bagaituzte, arki dezatela radioa ere!”

“Orduan Anne’n egunkaria ere arkituko dute”, zion aitak. “Erre zazu, ba”, esan zuan gure arteko bildurkienak.

Auxe eta poliziak birakutzari astinketa eman zionean, izan ziran nere unerik bildurgarrienak. “Nere egunkaria nerekin batera bakarrik!” Baña, eskerrak aitak etzuala erantzun.

Oraindik gogoratzen ditudan jardunak eztago zergatik esan bearrrik, ainbeste jardun izan zan. Nik Van Daan anderea bere bildurrean pozkidatzen nuan. Iges egitea, Gestapo’n galdeketa, telefonatzea eta kemena izateaz jardun giñan.

“Gudariak bezela joka dezagun, andrea, gureak egin badu, ara ba, Erregiña eta Aberria, askatasuna, egia eta zuzenbidearen alde izan dedilla, Orañe irratiak (6) Ingelaterratik esan oi duan bezelaxe. Gurekin batera gure laguntzalle danak ondamentira arrastatuko ditugula da guztiz izugarri dan gauza bakarra.”

Van Daan jaunak bere emazteari ordu baten buruan lekua berriz trukatu zion, aita etorri zitzaidan. Gizonak etengabe erretzen zuten, bein zotin sakon bat, bein pixaldi bat, eta gero berriz ere asten zan dana.

(5) N. S. B. (Nationaal Socialistische Beweging), Holanda’ko nazien elkartasunaren izena da.

(6) Radio Oranje, alegia.

Laurak, bostak, bosteterdiak. Orduan Peter'enean jarri nintzan leioan entzuten, ain geunden bata bestearen ondoan eta elkarren gorputz-ikarak nabaitzen genituan, noizik bein itz bat esaten eta zorrozki entzuten genduan. Ondoko gelan leioetako estalki beltzak kendu zituzten. Zazpiretan Koophuis'i urrutizkiñez deitu nai zioten norbait onera etorrerazi zezan. Urrutizkiñez esan nai ziotena orduantxe papel batean jarri zuten. Almazenean edo atean zegon zaintzalleak urrutizkiñez itzegitea adituko zuan arriskua aundia zan, baña polizia berriz etorriko zana aundiagoa.

Puntuak ziran:

Lapurrak sartuak dira, birakutxaraño polizia etorri da, aurrerago ez.

Lapurrak, ikusten danez, izutuak izan dira, almazeneko atea bear-tu eta jardinetik iges egin dute.

Ate nagusia serraillez itxita zegon, Kraler beste atetik irtena izango zan. Idazteko eta zenbatzeko makiñak ondo gordeak daude ofizianako kaja beltzean.

Henk'i aditzera ematen saiatu eta giltza Eli'renetik ekarri, gero ofizina ikustera joan, aitzakia: katuari jaten ematekoa.

Guztia nai bezela gertatu ere, Koophuis'i deitu zitzaion, goian geneuzkan idazkaiak kajan jarri genituan. Orduan berriz maiian exeri eta itxoiten gelditu giñan Henk edo polizia.

Peter lokartuta zegon, Van Daan eta biok lurreean etzanda geunden, bean pauso gogorak aitu ziranean. Poliki-poliki altxa nintzan: "Ori Henk da".

"Ez, ez, ori polizia da", entzun nien besteai.

Atea jo zuten, Miep'ek txistu egin. Orduan estutasun geiegi zan Van Daan anderearentzat, zuri-zuri ta makalduta, bere aulkiari lotuta bezela zegon, eta estutasun onek minutu bat geiago irauin baldin balu, zentzua galduko zukean.

Henk eta Miep sartu ziranean, benetan ikustekoa zan gure gela, maiak berak bakarrik argazki bat ateratzeko nekeak balio baitzituan. "Cinema & Theater" bat, mermelada eta beerakoaren kontrako zedozerez beterik, neska dantzari-orrialde batean irikita zegoan, bi mermelada-ontzi, opil erdi bat eta beste opil laurden bat, ispillu, orrazi, poxpolo, auts, zigarro, tabako, autsontzi, liburu, galtza pare bat, esku-argi, komuneko papela eta abar ederki naastuak zeuden.

Beraz, Henk eta Miep'i ojuz ta malkoz ongi etorria egin zitzairen. Zuloa egurrez itxi zuan Henk'ek, eta laister poliziari autsiketa aditzera emateko joan zan. Almazeneko ate-azpian, zuloa billatu eta poliziari gaztigatu izan zion Slagter gau-zaiaren idazkitxo bat ere arkitua zuan Miep'ek. Ura ere ikustera zijoan Henk.

Ordun, gure buruak apaintzeko ordu erdi bat bagenuan. Beñere ezte ainbesteko aldaketarik ikusi ordu erdi batean. Margot eta biok oek zabaldu bean, komunera joan, ortzak garbitu, txukundu eta orraztu giñan, Gero gela oraindik pixka bat txukundu nuan eta berriro igo nintzan. An maia utsik ba-zegon, iturria iriki, te eta kafea egin, esnea egosi, amaiketako egiteko maia jarri genduan, aita ta Peter'ek ontziak ustu zituzten, bai ta ur epel eta kloroz garbitu ere.

Amaiketan itzuli zan Henk, eta berarekin maian jarri ezkeru, pixkanaka bizitzeko atsegia biurtzen ari zitzaigun. Ona emen Henk'en kontua :

Kanalen inguruetako ibilketan Slagter'ek gurean zuloa arkitu zuala eta artaratutako polizi batekin etxean zear ibilli zala esan zigun bere emazteak, senarra lotan baitzegon. Asteartean Kraler'engana etortzekoa zan, dana zearo azaltzeko. Poliziak lapurretaren berririk oraindik etzuten, baña bereala asteartean ikustera etortzeko asmoa artu zuten.

Etorreran, kale-ertzean bizi dan gure lursagar-ekartzalleari uste-gabeko ikustalditxo bat egin zion Henk'ek eta etxean lapurrak sartu zirala esan zion. "Badakit", bare-bare erantzun zion besteak, "bart nere emaztearekin zure etxe-aurretik igaro nintzan eta zulo bat ikusi nuan atean. Nere emazteak aurrera jarraitu nai zuan, baña nik beiratu bat bota nuan esku-argiz, andik bereala iges egin zuten lapurrak. Badaezpadare eztiot poliziarri deirik egin, zuek ziñatela-ta ori ezpainuan nai izan. Ezer ezpadakit ere, asko asmatzen det eta".

Eskerrak eman zizkion Henk'ek eta joan egin zan, Gizon orrek gu emen gaudela susmurtzen du noski, lursagarrak beti eguardian eka-ri oi baititu. Ori gizon atsegia!

Henk joan eta platerak garbitzen bukatzerako ordu bata zan. Lotara joan giñan zortziak. Irurak laurden gutxietan esnatu nintzan eta Dus-sel jauna joana zala ikusi nuan. Batere ustegabe nere aurpegi logalez jetsi berria zan Peter'ekin bañutegian topo egin nuan. Bean elkartzea erabaki genduan.

Apaindu eta jetsi nintzan. "Oraindik ere aurreko sapaiera igotzera ausartzen al zera?" galdetu zidan. Baietz esan nion, nere almoada ekarri ta igo giñan. Giroa oso ederra zan, eta onexegatik aurki asi zan adarrotsa; geunden tokian gelditu giñan. Peter'ek bere besoa sorbaldan jarri zidan, eta olaxe, besoak elkarri inguratuz, lasai egon giñan itxoiten, kafea artzeko, lauretan, Margot gure billa etorri zan arte.

Ogia jan, limonada edan, eta txantxetan ibilli, orain berriz ori egi-tea baikenduken, gañeraz ere, guztia oi bezela zijoan. Peter'i eskerrak eman nizkion gauean, guzion artean ausarditsuena bera izan zalako.

Gure arteko inork gau artan bezin gorriak etzitan beñere ikusi.

Benetan Jaungoikoak bere babespean artu ginduan ; pentsa zazu, polizia birakutxan, argia piztuta beronen aurrean, eta oraindik ere eztingute guri jaramonik egin.

Bombakin etortzen baldin bada invasioa, bakoitzak bere burua zaindu dezake, gaurko ontan, ordea, bildurra gerongatik bakarrik etzegen, gure laguntzalle on ta errugabengatik ere bai. "Salbatuak gera, salba gaitzazute aurrerago ere!" Auxe da esan genezaken gauza bakarra.

Aldaketa aundiak ekarri dizkigu gertaera onek. Emendik aurrera Dussel jauna ez da jetsiko gauean Kraler'en ofizinara, bañutegira joango da ordea. Zortziterdian eta bederatziterdian Peter'ek etxearen azterkuntzak egiten ditu. Peter'en leioa gauez irikitzerik eztago. Bederatziterdiak ezkeroz, eztago urari komunean jario egiterik. Gaur illunabarrean etorriko da arotz bat almazeneko atea sendogotzera.

Sesio pranko izaten da orain Atzetxean. Gure arinkeria aurpegira bota digu Kraler'ek. Alako batean eztaukagula beñiere jeisterik, zion Henk'ek ere. Ezkutukoak gerala, Judu katiatuak, leku bati katiatuak gaudela, eskubiderik gabe eta bai milla betebearrekin, ori oso gogor buruan sartua zaigu. Juduok eztaukagu gure sentimenari kaso egiterik, kemen ta biotz-indarra izan bear ditugu, ezbear guztiak, purrustadarik egin gabe, gure gain artu bear, alegiñiak egin eta Jaungoikoa-rengan uste izan. Noizbait bukatuko da gerra ikaragarri au, noizbait gizakumetzat joko gaituzte berriz ere, ez Judutzat bakarrik.

Nork ezarri digu ori? Nork berezi gaitu erri guztien artean? Nork orain arte orrenbeste sufri-erazi digu? Gu geran bezela egin gaituana Jaungoikoa izan da, baña Jaungoikoa izango da ere gu altxatuko gaituana. Atsekabe guzti au eramaten badegu, eta beti ala ta guztiz ere Juduak gelditzen badira, orduan, lenago gaitzetsiak baziran, noizbait eredu biurtuko dira. Nork daki ez ote dan gure fedea izango noizbait munduari, erri guztiari, ongia irakatsiko diena, eta orregatik, orregatik bakarrik, sufritu ere egin bear degu. Beñiere ez gera Holandar utsak, Ingeles utsak, edo zenbait erriren ordezkariaz, izan aalko, orrezaz gañera Judu geldituko gera beti, eta ala nai ere.

Kemena izan! Gure eginbearra gogoan artu dezagun, purrustadarik gabe, etorriko da-ta salbazioa, Jaungoikoak sekula ere ez baitu gure errria eskutik utzi. Gizaldietan zear bizi izanak dira Juduak, gizaldietan zear sufritu bear izan dute, baña bai ta ere, gizaldietan zear sendo biurtu dira, aulak erori, baña sendoak gelditu eta beñiere ez dira galduko!

Gau artan il bear nuala banekian egia esan, ni poliziaren zai negoan, prest negoan, gudariak gudalekuan bezin prest. Aberriaren alde nere

bizia gogoz eman nai nuan, baña orain, berriz ere salbatua naizelarik, orain, gerra ondorako nere lenengo gogoa: Holandar egin nadilla!

Holandarrak maite ditut, gure erri au maite det, izkera maite det, eta emen lan egin nai. Eta Erregiñari berari idatzi bearko badiot ere, ez naiz ni atzeratuko nere asmoa iritxi arte.

Nere gurasoengandik gero ta askeago biurtzen naiz, orren gaztea banaiz ere, amak baño geiago ba-det bizitzeko kemena, bai eta zuzenbidea amak baño garbi ta egiazkoagoa nere biotzean. Ba-dakit zer nai dedan, ba-dauzkat asmo ta iritzi bat, ba-dauzkat Fede ta maitasun bat. Neroni izaten utzi nazatela eta gustora izango naiz. Badakit emakume bat naizela, biotz-indarra eta kemen askodun emakume bat.

Jaungoikoak bizia uzten badit, amak iñoiz egin zuan baño geiago iritxiko det, ez naiz kaxkar geldituko, gizonen alde ta munduan lan egingo det!

Eta orain dakit kemena eta alaitasuna bear dirala aurren-aurrenik.

ZURE ANNE'K.

(Garmendia eta Lasa'tar Mari-Karmen eta De Rijk'tar Rudolf'ek holanderatik euskeratua.)

